

KAMUNIKATIV JARAYONDA VERBAL VA NOVERBAL
ALOQANING O'ZIGA XOSLIGI

Alimirzayev Nodirbek Avazbek o'g'li

Amirjonov Samandar Jamshedzoda

Mirzo Ulug'bek nomidagi

O'zbekiston milliy universiteti magistrarlari

Annotatsiya

Ushbu maqolada kamunikativ jarayonda verbal va noverbal aloqaning o'ziga xosligini haqida. Bilamizki komunikativ jarayonda verbal va noverbal aloqa qilamiz bu jarayonda biz bir birimizni tushunishda asosan noverbal aloqa katta ta'sir qiladi. Noverbal aloqaning ham biz muloqotimizda vazifasi bor lekin verbal aloqachalik katta ta'sirga emas biz hozir quyida verbal va noverbal aloqaning o'ziga xosligini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlari: Komunikatsiya, verbal, noverbal, yuz ifodalari, imo – ishora, emotsiya, hissiyot.

СВОЕОБРАЗИЕ ВЕРБАЛЬНОЙ И НЕВЕРБАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ
В КОММУНИКАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация

В данной статье речь идет об уникальности вербальной и невербальной коммуникации в коммуникативном процессе. Мы знаем, что в процессе общения мы общаемся вербально и невербально, и в этом процессе невербальное общение оказывает большое влияние на наше понимание друг друга. Невербальное общение также играет роль в нашем общении, но вербальное общение не так важно. Теперь мы рассмотрим уникальность вербального и невербального общения ниже.

Ключевые слова: Общение, вербальное, невербальное, мимика, жест, эмоция, чувство.

THE UNIQUENESS OF VERBAL AND NON-VERBAL COMMUNICATION
IN THE COMMUNICATIVE PROCESS

Abstract

This article is about the uniqueness of verbal and non-verbal communication in the communicative process. We know that in the process of communication, we communicate verbally and non-verbally. In this process, non-verbal communication has

a great influence on our understanding of each other. Non-verbal communication also has a role in our communication, but verbal communication is not as important. We will now consider the uniqueness of verbal and non-verbal communication below.

Key words: Communication, verbal, non-verbal, facial expressions, gesture, emotion, feeling.

KIRISH

O‘zbek tilining xalqimiz ijtimoiy hayotida va xalqaro miqyosdagi obro‘-e‘tiborini tubdan oshirish, unib-o‘tib kelayotgan yoshlarimizni vatanparvarlik, milliy an‘ana va qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash, mamlakatimizda davlat tilini to‘laqonli joriy etishni ta‘minlash, O‘zbekistondagi millat va elatlarning tillarini saqlash va rivojlantirish, davlat tili sifatida o‘zbek tilini o‘rganish uchun shart-sharoitlar yaratish, o‘zbek tili va til siyosatini rivojlantirishning strategik maqsadlari, ustuvor yo‘nalish va vazifalarini hamda istiqboldagi bosqichlarini belgilash maqsadida, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktyabrdagi “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5850-son Farmoniga muvofiq:

mamlakatimiz ijtimoiy-siyosiy hayotining barcha sohalarida davlat tili imkoniyatlaridan to‘liq va to‘g‘ri foydalanishga erishish; ta‘lim tashkilotlarida davlat tilini o‘qitish tizimini yana-da takomillashtirish, uning ilm-fan tili sifatidagi nufuzini oshirish; davlat tilining sofliqini saqlash, uni boyitib borish va aholining nutq madaniyatini oshirish; davlat tilining zamonaviy axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalariga faol integratsiyalashuvini ta‘minlash; davlat tilining xalqaro miqyosdagi o‘rni va nufuzini oshirish, bu borada xorijiy hamkorlik aloqalarini rivojlantirish; mamlakatimizda istiqomat qiladigan barcha millat va elatlar tillarini rivojlantirish maqsadida keng va teng imkoniyatlar hamda ularga davlat tilini o‘rganish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish.¹

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Aloqa- bu ikki yoki undan ortiq odamlarning o'zaro ta'siri, bu kognitiv yoki hissiy-baholash xarakteridagi ma'lumotlar almashinuvi. Bu almashinuv og'zaki bo'lmagan va og'zaki aloqa vositalari bilan ta'minlanadi. Nutq orqali muloqot qilish osonroq bo'lganga o'xshaydi? Lekin, aslida, bu jarayon oson va noaniq emas. Og'zaki muloqotyordamida odamlar (yoki odamlar guruhlar) o'rtasida ma'lumot almashish jarayonidir nutq vositalari. Oddiy qilib aytganda, og'zaki muloqotso'z, nutq orqali muloqot. Albatta, muayyan "quruq" ma'lumotni uzatishdan tashqari, og'zaki muloqot paytida, odamlar o'zaro ta'sir qilish bir-birlari bilan hissiy vata'sir qilish bir-biriga, his-tuyg'ularini va his-tuyg'ularini so'z bilan etkazish. Og'zaki bilan bir qatorda, shuningdek, mavjud og'zaki bo'lmagan aloqa (ma'lumotni so'zsiz, mimika, imo-ishoralar, pantomima

¹ <https://xs.uz/uz/post/ozbek-tilining-davlat-tili-sifatidagi-nufuzi-va-mavqeini-tubdan-oshirish-chora-tadbirlari-togrisida>

orqali uzatish). Ammo bu farq shartli. Amalda, og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot bir-biri bilan bevosita bog'liqdir. Tana tili har doim nutqni to'ldiradi, "tasvirlaydi". Muayyan so'zlarni talaffuz qilib, ular orqali suhbatdoshiga o'z fikrini etkazishga harakat qilgan holda, odam ma'lum bir intonatsiya, yuz ifodasi, imo-ishoralar, holatni o'zgartirish va hokazolar bilan gapiradi, ya'ni o'ziga har tomonlama yordam beradi va holda nutqni to'ldiruvchi og'zaki vositalar aloqa. Shunga qaramasdannutqko'p qirrali, boy va ifodalash vositalari axborot almashinuvi, u orqali juda kam ma'lumot uzatiladi - 35% dan kam! Bulardan faqat 7% to'g'ridan-to'g'ri so'zlarga tushadi, qolganlari intonatsiya, ohang va boshqa tovush vositalaridir. Ko'proq 65% axborot og'zaki bo'lmagan aloqa vositalaridan foydalangan holda uzatiladi! Og'zaki bo'lmagan aloqa vositalarining ustuvorligi psixologlar tomonidan og'zaki bo'lmagan aloqa kanali sodda, evolyutsion jihatdan qadimiy, o'z-o'zidan va nazorat qilish qiyinligi bilan izohlanadi (oxir-oqibat, og'zaki bo'lmaganbehush). Nutq esa mehnat natijasidirong. Inson xabardorularni gapirayotganda so'zlaringizning ma'nosi. Biror narsa aytishdan oldin, siz doimo o'ylashingiz mumkin (va kerak), lekin yuz ifodasini yoki o'z-o'zidan paydo bo'ladigan imo-ishorani nazorat qilish - bu kattaroq tartib.

Og'zaki muloqotning ahamiyati.

Shaxsiy, hissiy-sensual aloqa ustunlik qiladi (ular ko'proq ustuvor va muhim) og'zaki bo'lmagan vositalar aloqa. O'zaro ta'sir, o'z fikrlarini og'zaki ravishda to'g'ri, aniq, aniq etkazish qobiliyati muhimroqdir, ya'ni monologni barkamol qurish, dialog o'tkazish, birinchi navbatda tushunish va to'g'ri talqin qilish qobiliyati.nutqboshqa odam. Ishbilarmonlik muhitida nutq orqali o'zingizni, shaxsiyatingizni to'g'ri ifoda etish qobiliyati juda muhimdir. O'z-o'zini taqdim etish, intervyular, uzoq muddatli hamkorlik, kelishmovchilik va nizolarni hal qilish, murosaga kelish va boshqa biznes o'zaro munosabatlar samarali muloqot qilish qobiliyatini talab qiladi.so'zlar orqali. Agar shaxsiy munosabatlar his-tuyg'ular va his-tuyg'ularsiz imkonsiz bo'lsa, uholda ishbilarmonlik aloqasi ko'pinchahissiyotsiz.Agar unda his-tuyg'ular mavjud bo'lsa, ular yashiringan yoki eng cheklangan, axloqiy shaklda ifodalangan. Nutq savodxonligi va og'zaki muloqot madaniyati asosan qadrlanadi. Ammo yurak masalalarida qobiliyatgaplashing va muzokara qiling! Uzoq muddatli sevgi, do'stlik va, albatta, mustahkam oila bir-birini gapirish, tinglash va eshitish qobiliyatiga asoslanadi.

Og'zaki aloqa vositalari Og'zakinutq og'zaki muloqotning asosiy va juda muhim vositasidir, lekin yagona emas. Nutq alohida og'zaki aloqa vositasi sifatida ham ajralib turadi. Agar siz og'zaki bo'lmagan ko'nikmalarni o'rganishingiz shart bo'lmasa (bular tug'ma qobiliyatlar), unda og'zaki aloqa vositalari ma'lum qobiliyatlarni rivojlantirishni o'z ichiga oladi.ko'nikmalar, aynan:

nutqni idrok etish,

suhbatdoshning aytganlarini tinglang va eshiting,

malakali gapiring (monolog) va suhbat (dialog) o'tkazing;

yaxshi yozing,
ichki dialog o'tkazish.

VERBAL VA NOVERBAL ALOQA

Og'zaki muloqot (belgi) so'zlar yordamida amalga oshiriladi. Og'zaki aloqa vositalariga inson nutqi kiradi. Buni aloqa mutaxassislari hisoblab chiqdi zamonaviy odam kuniga taxminan 30 000 so'z yoki soatiga 3 000 dan ortiq so'z talaffuz qiladi. Muloqotchilarning niyatlariga qarab (biror narsani aytib berish, o'rganish, baho, munosabat bildirish, biror narsaga undash, rozi bo'lish va hokazo) turli xil nutq matnlari paydo bo'ladi. Har qanday matn (yozma yoki og'zaki) til tizimini amalga oshiradi. Demak, til odamlarning fikrlari, his-tuyg'ulari va irodalarini ifodalash vositasi bo'lib xizmat qiladigan va insoniy muloqotning eng muhim vositasi bo'lgan belgilar va ularni bog'lash usullari tizimidir. Til turli xil funktsiyalarda qo'llaniladi:

- kommunikativ (til asosiy aloqa vositasi vazifasini bajaradi. Tilda bunday funktsiyaning mavjudligi tufayli odamlar o'z turi bilan to'liq muloqot qilish imkoniyatiga ega);
- kognitiv (til ong faoliyatining ifodasi sifatida. Biz dunyo haqidagi axborotning asosiy qismini til orqali olamiz);
- jamlovchi (til bilimlarni to'plash va saqlash vositasi sifatida. Inson olgan tajriba va bilimlarini kelajakda foydalanish uchun saqlab qolishga harakat qiladi. Kundalik hayot bizni konspektlar, kundaliklar, daftarlar qutqaradi. LEKIN "daftarlari» butun insoniyatning turli xil yozuv yodgorliklari va fantastika, bu yozma til mavjud bo'lmaganda imkonsiz bo'lar edi);
- konstruktiv (til fikrni shakllantirish vositasi sifatida. Til yordamida fikr «moddiylashadi», tovush shakliga ega bo'ladi. Og'zaki ifodalanganda fikr aniq, so'zlovchining o'ziga tushunarli bo'ladi);
- emotsional (til his-tuyg'u va hissiyotlarni ifodalash vositalaridan biri sifatida. Bu funktsiya nutqda odamning gapirayotgan narsaga hissiy munosabati bevosita ifodalangandagina amalga oshiriladi. Bunda intonatsiya katta rol o'ynaydi);
- aloqa o'rnatish (til odamlar o'rtasida aloqa o'rnatish vositasi sifatida. Ba'zan muloqot maqsadsiz bo'lib tuyuladi, uning axborot mazmuni nolga teng, faqat yanada samarali, ishonchli muloqot uchun zamin tayyorlanmoqda);
- etnik (til xalqni birlashtiruvchi vosita sifatida).

Nutq faoliyati deganda odamning boshqa odamlar bilan muloqot qilish uchun tildan foydalanishi tushuniladi. Nutq faoliyatining bir necha turlari mavjud:

- so'zlash – biror narsani etkazish uchun tildan foydalanish;
- tinglash mazmunni idrok etish ovozli nutq;
- yozish – nutq mazmunini qog'ozga mahkamlash;
- o'qish - qog'ozga yozilgan ma'lumotlarni idrok etish.

Tilning mavjudlik shakli nuqtai nazaridan muloqot og'zaki va yozma, ishtirokchilar soni nuqtai nazaridan esa shaxslararo va ommaviy bo'linadi. Har qanday milliy til

heterojen bo'lib, u mavjud turli shakllar. Ijtimoiy-madaniy mavqei nuqtai nazaridan tilning adabiy va noadabiy shakllari farqlanadi.

Tilning adabiy shakli (adabiy til) so'zlovchilar tomonidan ibratli deb tushuniladi. Adabiy tilning asosiy xususiyati barqaror me'yorlarning mavjudligidir. Adabiy til U ikki shaklga ega: og'zaki va yozma. Birinchisi - ovozli nutq, ikkinchisi - grafik dizayn. Og'zaki shakl originaldir. Tilning noadabiy shakllariga hududiy va ijtimoiy shevalar, xalq tili kiradi. Og'zaki bo'lmagan muloqot - bu muloqot, so'zlarning yordamisiz ma'lumot almashish. Bular imo-ishoralar, yuz ifodalari, turli signal va ishora tizimlari. Analogiya orqali muloqot qilishning barcha usullari ba'zan tillar deb ham ataladi - asosiy va ikkilamchi yoki tabiiy va sun'iy.

Asosiy tillar ikkinchi darajali tillardan nimasi bilan farq qiladi? Birlamchi tillarda signallar bevosita ma'nolarni bildiradi. Ikkilamchi tillarda ma'lum so'zlar signallar bilan kodlanadi va so'zlar ortida biz ma'nolarni tushunamiz. Masalan, yuz ifodalari asosiy til bo'lib, bizning yuzimizning mimika signallari darhol qandaydir holatni, xabarni bildiradi. Ammo Morze kodi ikkinchi darajali tildir. Chunki Morze alifbosining belgilari harflar va so'zlarni, ular orqali esa ma'nolarni bildiradi. Darhaqiqat, og'zaki til, ya'ni inson nutqi ham asosiy tildir. Agar og'zaki bo'lmagan aloqa vositalarini oladigan bo'lsak, ular orasida asosiy tillar: yuz ifodalari, imo-ishoralar, hind raqs tili va boshqalar. Shu bilan birga, so'zlarni bildiruvchi kar-soqovlar tili allaqachon ikkinchi darajali tildir. Ikkilamchi og'zaki bo'lmagan tillar yuqorida aytib o'tilgan Morze kodini, tizimni o'z ichiga oladi musiqa notasi, dasturlash tili, flot bayrog'i signalizatsiya tizimi, tutun signalizatsiya tizimlari, fuqarolik mudofaasi ogohlantirish tizimi va boshqalar. Ko'rib turganingizdek, tabiiy tillar asosiy, sun'iy tillar ikkinchi darajali. Barcha og'zaki bo'lmagan aloqa vositalaridan imo-ishoralar va mimikalar kabi birlamchi, tabiiy noverbal tillar bizning muloqotimizda eng katta rol o'ynaydi. Yoki, ular ham deyilganidek, tana tili. Tananing tili muloqot qiluvchilarning his-tuyg'ulari va niyatlari haqida ko'p narsalarni aytib berishi mumkin. Masalan, yurish paytida ayollar bilaklarini, erkaklar esa tirsaklarini chetga surib qo'yishadi. Chunki ayollar og'ir son kamarini, erkaklarga esa og'irroq yelka kamarini muvozanatlashi kerak. Bu erkak va ayol tanasining anatomiyasi. Ammo ba'zida siz, ayniqsa, o'rta bo'yli erkaklar yurish paytida tirsaklarini ataylab tanadan uzoqroqqa tashlab ketishlarini kuzatishingiz mumkin. Go'yo ularning elkama-kamarlari shunchalik kuchliki, u yaxshilangan muvozanatni talab qiladi. Tirsaklarni orqaga surish orqali ortiqcha muvozanat yurish uchun kerak emas. Bu ongsiz signal bo'lib, u bilan erkak o'zining erkakligini yanada ta'kidlashga, figuraga yanada ta'sirchan ko'rinish berishga harakat qiladi. Xo'sh, moda modellari yurish paytida cho'zilgan bilaklari bilan muvozanatni saqlashga o'rgatilganini hamma biladi. Bu, shuningdek, ayollikning qo'shimcha signallarini etkazadigan tana tilidir. Shu bilan birga, insonning pozitsiyalari va harakatlarining tili nafaqat biologik, balki madaniy xarakterdagi signallarni ham yuborishi mumkin. Misol uchun, lotus pozitsiyasi hind

madaniyatining belgisi bo'lishi mumkin. Avtobus bekatida cho'kkalab o'tirish jinoyat olamiga mansublik belgisidir, chunki bu poza qamoqxonalar kameralarini tark etib, o'smirlar subkulturasida jinoiy moda kanallari orqali tarqaldi. Umuman olganda, tana tili ma'lumotni etkazishning to'rtta usulini o'z ichiga oladi.

1. Imo-ishoralalar- qo'llardan ramziy foydalanish usuli. Siz, masalan, zalning boshqa chetidan qo'lingizni chayqab, diqqatni jalb qilishingiz mumkin. Siz balandlik va boshqa o'lchamlarni qo'lingiz bilan poldan yoki ikkala qo'lingiz bilan ko'rsatishingiz mumkin - tutilgan baliqning o'lchami. Siz qo'lingizni ma'badingizda burishingiz yoki asabiy silkitadigan imo-ishora qilishingiz mumkin. Qarsaklar ham salomlashish yoki minnatdorchilik ishorasidir. Bir yoki ikkita qo'l urish - diqqatni jalb qilishning bir usuli. Ko'pgina butparast dinlarda ibodat yoki qurbonlik qilishdan oldin qarsak chalish xudolarning e'tiborini tortdi. Darhaqiqat, zamonaviy olqishlar u erdan ketdi. Qadim zamonlardan beri bolalar o'yini "patties" bizgacha etib kelgan. Umuman olganda, qarsak chalish yordamida uzatilgan va hozirda uzatilayotgan ma'nolar arsenali juda katta. Bu tushunarli: qo'llaringizni qarsak chalish tovush chiqarishi mumkin bo'lgan bir nechta imo-ishoralardan biridir va baland ovozda. Muayyan ma'nolarga ega bo'lgan ba'zi imo-ishoralalar ikkinchi darajali til sifatida tasniflanishi kerak. Bu nafaqat kar va soqovlarning imo-ishora tili, balki professional imo-ishora tilidir. Misol uchun, riggerlar (operatsiyalarni boshqarish bo'yicha mutaxassislar) orasida bosh barmog'i bilan mushtni silkitish vira (ko'tarish), bosh barmog'i bilan esa - myna (pastki) degan ma'noni anglatadi. Operator (yoki rejissyor) reportaj vaqti tugab borayotganini ko'rib, telejurnalistiga beradi maxsus belgi- cho'zilgan cho'tka bilan uning oldida aylanadi ko'rsatkich barmog'i, xuddi aylana chizayotgandek. Buning ma'nosi: aylanmoq. Uchuvchilar yoki tankerlar dvigatelni o'chirish yoki to'xtatish buyrug'ini berish zarur bo'lganda, qo'llarini ko'krigida kesishadi; bu dvigatelni to'xtatish yoki o'chirishni anglatadi. Dvigatelni ishga tushirish kerak bo'lganda, oldingi tank qo'mondoni qo'lini boshidan yuqoriga aylantiradi va oxirgi to'lqinni oldinga aylantiradi. Bu degani: orqa suv, oldinga. Razvedkachilar qo'mondoni, to'xtash va tinchlanish buyrug'ini berish kerak bo'lganda, barmoqlarini oldinga bosgan holda uning ustiga musht tashlaydi. Shunisi e'tiborga loyiqki, bu imo-ishoralarning barchasi odamlar biron sababga ko'ra xabarni oddiy tilda etkaza olmaydigan holatlarda qo'llaniladi. Ya'ni, ikkilamchi tilning imo-ishoralari oddiy til belgilarining o'rnini egallaydi. Holbuki, birlamchi tilning imo-ishoralari hech narsani almashtirmaydi, balki to'g'ridan-to'g'ri his-tuyg'u yoki qandaydir ma'noni ifodalaydi.

Boshning harakati bilan berilgan belgilar imo-ishoralarga o'xshaydi. Eng keng tarqalganlari rozilik, tushunish, rad etishni ifodalovchi bosh chayqash, bosh chayqash, silkitishdir. Semantikasi bo'yicha yelka harakati imo-ishoralariga o'xshaydi. Masalan, odam yelkalarini qisib qo'yishi mumkin - hayratni ifodalash yoki: bilmayman.

2. Mimika - Mimikadan qanday foydalanish kerak. Inson yuz mushaklarining eng nozik

harakatlarini ajrata oladi va izohlaydi. Yuz xususiyatlarining pozitsiyasi yoki harakati ramziy funksiyalarga ega: qoshlar hayratda, g'azabda, qo'rquvda yoki salomlashishda ko'tarilishi mumkin. Hatto Aristotel ham yuzni o'qish - fiziognomiya bilan shug'ullangan.

Ko'zlar bilan signal berish, shuningdek, yuz ifodalari bilan bog'liq bo'lishi kerak. Ayollarning noz-karashmalari, ko'zlari bilan otishmalari ma'lum. Kiprikaringizni miltillash orqali siz "ha" deb aytishingiz mumkin. To'g'ridan - to'g'ri, ochiq ko'z bilan qarash kuchli va erkin odamning belgisi hisoblanadi. Ko'zlarga bunday qarash ham biologik ildizlarga ega.

3. Tananing holati- o'zingizni saqlashning bir usuli. Bo'shashgan pozitsiya suhbatdoshga ishonchni ko'rsatadi, deb ishoniladi. Tananing semiotikasining ko'p qismi ham tabiiy instinktlarga qaytadi. Tanglik stressli vaziyat (masalan, jinoyatchi bilan yolg'iz) yirtqichni sezadigan hayvonning xatti-harakatiga o'xshaydi. Tana tomonidan uzatiladigan belgilar, shaxsiyat yoki xarakterning har qanday jihatlari hali o'zini namoyon qilmagan birinchi uchrashuvda juda muhimdir. Shunday qilib, ish intervyusida to'g'ri o'tirish, stulda o'tirmaslik, qiziqish ko'rsatish, suhbatdoshning ko'ziga qarash tavsiya etiladi, lekin juda qat'iy emas. Shuningdek, biz tananing tajovuzkor pozitsiyasini ajratib ko'rsatishimiz mumkin, bunda odam zo'riqish va harakatga tayyor, va uning tanasi bir oz oldinga, xuddi uloqtirishga tayyorlanayotgandek. Tananing bu pozitsiyasi bizga mumkin bo'lgan tajovuz haqida signal berganga o'xshaydi. Tananing kosmosdagi joylashuvi ham informatsion bo'lishi mumkin. Masalan, Evropa madaniyatida 80 sm dan 1 metrgacha bo'lgan shaxsiy makon fenomeni ma'lum. Yaqin odamlar tom ma'noda bir-biriga yaqinroq, yaqinroq "yo'l qo'yishlari" mumkin. Kam biladigan yoki faqat rasmiy munosabatlar bilan bog'langan odamlar bir nechta bo'lishni afzal ko'radilar kattaroq masofa. Boshqacha qilib aytganda, ijtimoiy masofa to'g'ridan-to'g'ri va tom ma'noda shaxslar o'rtasidagi fazoviy masofada mujassamlanadi. Shunday qilib, suhbatdoshga bo'lgan masofaning o'zi ham idrokni bildiruvchi belgi bo'lishi mumkin ijtimoiy maqom va suhbatdosh munosabatlari. Shaxsiy makon haqidagi turli g'oyalar turli madaniyatlarda ildiz otganligi ham ma'lum. Sharqda ular suhbatdoshlar orasidagi masofa kattaroq bo'lishini afzal ko'radilar. Agar amerikalik va yapon o'rtasidagi aloqa videoga yozib olinsa va keyin tezlashtirilgan rejimda aylantirilsa, unda amerikalik yaponlarga sakrab tushadi va u, aksincha, orqaga sakrab tushadi. Chunki amerikalik uchun suhbatdoshlar orasidagi ruxsat etilgan masofa yaponnikiga qaraganda ancha kam, amerikalik uni kamaytirishga harakat qiladi. Yaponlar, aksincha, uzoqlashadi, masofani saqlashga harakat qiladi. Madaniyatlarda tananing pozitsiyasi bilan bog'liq boshqa farqlar mavjud. Masalan, amerikaliklar suhbat chog'ida yonma-yon turishni normal holat deb bilishsa, bizda buni hurmatsizlik belgisi sifatida qabul qilish mumkin.

4. Taktill aloqa: teginish, silash va boshqalar. Muloqotning taktill elementlaridan

foydalanish, shuningdek, muloqot qiluvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, maqom va do'stlik darajasi haqida gapiradi. Yaqin odamlarda ularning munosabatlari quchoqlash, urish, o'pish bilan ifodalanadi.

Do'stona munosabatlarni qo'l silkitish, yelkaga qo'l urish orqali ifodalash mumkin. O'smirlar, xuddi hayvonlarning chaqaloqlari kabi, ba'zida janjallarga taqlid qiladilar - ular ichida o'yin shakli yetakchilik uchun kurashmoqda. Ularning munosabatlari pokes, tepish va tutib olishda ifodalanadi.

Albatta, har bir teginish turi ma'lum bir vaziyatga mos keladi va faqat ma'lum bir vaziyatda qandaydir ma'noni anglatishi mumkin, ya'ni kommunikativ niyatning namoyon bo'lishi sifatida qabul qilinadi.

Shaxslararo, Shaxslararo, rolli aloqa Shaxslararo muloqot - bu ajralmas qismi har bir insonning hayoti. Shaxslararo muloqot ham quvonch, ham salbiy tajriba olib kelishi mumkin. Shaxslararo muloqot - bu kamida ikki kishining o'zaro ta'siri bo'lib, ular navbatma-navbat gapiruvchi va tinglovchi rolini bajaradilar. Suhbatdoshni tinglash qobiliyati eng muhim muloqot qobiliyatlaridan biridir. Tinglashni bilmagan odamlar shaxslararo muloqotda juda ko'p muammolarga duch kelishadi.

Odamlar o'rtasidagi munosabatlar muloqot orqali yuzaga keladi, bu esa o'z navbatida og'zaki va og'zaki bo'lmagan shakllarga ega bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, og'zaki shakl qandaydir tarzda og'zaki bo'lmagan shakl bilan birga kelishini hisobga olish kerak, ikkinchisi esa o'zini namoyon qilishi mumkin.

Bu qanday sodir bo'lishini aniq tushunish uchun aytish kerakki, og'zaki muloqot, birinchi navbatda, og'zaki va yozma til lingvistik va stilistik qoidalarda ifodalangan ma'lum bir aniq tuzilishga ega. Og'zaki muloqotning asosiy namunasi ikki kishi o'rtasidagi og'zaki muloqot yoki yozma yozishmalardir.

Og'zaki bo'lmagan muloqot- bu ongsiz ravishda o'zini namoyon qiladigan va raqib tomonidan ongsiz ravishda qabul qilinadigan belgilar tizimi. Bu ko'proq inson instinktlari va reflekslarining namoyon bo'lishi bilan bog'liq.

Masalan, og'izning shakliga va butun yuzning yuz ifodalariga qarab oddiy tabassumni so'zsiz hamdardlik, ijobiy hissiy holat yoki aksincha, masxara sifatida talqin qilish mumkin. Shu bilan birga, aksariyat hollarda hissiyotning asl mohiyatini inson miyasi juda aniq belgilaydi.²

Xulosa

Muloqotning nazariy jihatlarini ko'rib chiqib, biz shunday xulosaga keldik: aloqa - bu o'ziga xos tuzilishga, jumladan, axborot almashinuvi kabi kommunikativ tomonga ega bo'lgan murakkab jarayon. Interaktiv - odamlarning o'zaro ta'siri sifatida, pertseptiv - odamlarning bir-birini idrok etish jarayoni sifatida. Muloqot ijtimoiy ta'lim sifatida. Muloqot darajalari ko'rib chiqildi: manipulyativ, ibtidoiy va undan yuqori. Muloqot turlari ham tavsiflangan: aloqa mazmuniga ko'ra, muloqot maqsadlariga ko'ra va aloqa

² <https://hiddenshell.ru/uz/chto-oznachaet-verbalnyi-i-neverbalnyi-verbalno-ili-neverbalno-chto-eto-i/>

vositalariga ko'ra. Shuningdek, aloqa o'rnatish bosqichlari taqdim etildi. Mahalliy psixologlarning muloqot kabi muammoni o'rganishga bo'lgan yondashuvlarini o'rganib chiqib, ular mahalliy olimlar muloqotning shakllanishidagi rolini tan olishadi degan xulosaga kelishdi. Barcha tadqiqotchilar muloqot va faoliyatning birligi pozitsiyasini baham ko'radilar, yagona farq shundaki, ko'pchilik olimlar muloqotni faoliyatning o'ziga xos turi sifatida tan olishgan va I.M. Lisina muloqotni inson faoliyatining alohida turi sifatida ajratib ko'rsatdi, bu erda muloqot ham birgalikdagi faoliyatning bir tomoni sifatida qaraladi. Shuningdek, mahalliy olimlar muloqotning shaxslararo o'zaro ta'sir sifatidagi mohiyati haqida fikr yuritdilar, bu jarayonda har bir shaxs faol sub'ekt sifatida ishlaydi. Muloqotni o'rganishga xorijiy yondashuvlarni tahlil qilib, J.Mid, T.Parsons, K.Cheri, K.Yaspers kabi tadqiqotchilar ham ijtimoiy-madaniy muloqot pozitsiyasiga amal qilishini aniqladik. Ya'ni, ularning muloqoti shaxsning mavjudligi va rivojlanishining ajralmas sharti bo'lib xizmat qiladi. K.Lorents, E.Vilson, A.Espinas muloqot inson ehtiyojlari va qobiliyatlarining biologik ildizlaridan kelib chiqmasligini, shuningdek, hayvonot dunyosiga ham xos ekanligini isbotlashga intiladi. Bu yondashuvda, bizningcha, olimlar aloqa tushunchasini o'zaro ta'sir tushunchasi bilan aniqlaydilar va keyin haqiqatan ham aloqaning biologik tabiati haqida gapirishimiz mumkin. O'zaro ta'sirning o'ziga kelsak, J.Mid muloqotni sub'ekt-ob'ekt munosabati sifatida tushunish doirasida qolgan holda, ob'ektning sub'ektga ta'siriga boshqacha qaradi. Uning yondashuvida atrof-muhitning odamga ma'lum bir bog'liqligini kuzatish mumkin. T.Shibutani muloqotni moslashish, boshqasiga qaramlik, boshqacha aytganda, shaxsning boshqasiga bo'lgan munosabati sub'ekt sifatida emas, balki muloqotning hayotiy ob'ekti sifatida tavsiflangan. E. Bern "silash" atamasini kiritadi. U, hatto kattalar bo'lsa ham, biz teginishga muhtojmiz, lekin uni turli og'zaki va og'zaki bo'lmagan javoblar bilan almashiramiz, deb hisoblardi. Va o'z tajribasiga ko'ra, u inson hayotidagi ijobiy "zarbalar" ning rolini ta'kidladi. Zigmund Freyding muloqot nazariyasi odamlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayonida ularning bolalik tajribasi qayta ishlab chiqariladi, degan ishonchga asoslanadi. Jorj Xoumansning fikricha, odamlar bir-birlari bilan o'zlarining tajribalariga asoslanib, mumkin bo'lgan mukofot va xarajatlarni hisobga olgan holda muloqot qilishadi. Shunday qilib aytishimiz mumkinki, chet el tadqiqotchilari muloqot jarayoniga turlicha qarashgan va shaxsning muloqot jarayonida tutgan rolini turlicha tavsiflaganlar.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. <https://xs.uz/uz/post/ozbek-tilining-davlat-tili-sifatidagi-nufuzi-va-mavqeini-tubdan-oshirish-chora-tadbirlari-togrisida>.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi.
3. <https://hiddenshell.ru/uz/chtu-oznachaet-verbalnyi-i-neverbalnyi-verbalno-ili-neverbalno-chtu-eto-i>
4. Xaydarov F. I, Xalilova N. I. Umumiy psixologiya.